

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

TERECHT-GEZET

En nu mijn heer, zo waarachtig als de HEERE leeft en uw ziel leeft, het is de HEERE, die u verhinderd heeft van te komen met bloedstorting, dat uw hand u zoude verlossen.

1 Sam. 25 : 26a.

(Vergelijk ook vers 31).

We hebben de vorige maal gezien uit de Schrift, 1 Sam. 25 : 13, dat David „door alles heen was“; 't moest nu maar dórgaan: „een iegelijk gorde zijn zwaard aan“.

Dan maar door blóed naar de troon!

U hoort hem op weg naar Nabal nog „brommen“ vol wraaklust „Heb ik dan tevergeefs beschermd alles wat deze Nabal in de woestijn had? Zó, dat er totaal niets gemist werd? Maar hij heeft mij kwaad voor goed vergolden! Maar (met een eed „er op“): voor morgen laat ik niet één man in 't leven, van al wat hij bezit!“

O, als wij verontwaardigd zijn over wat ons-zèlf is aangedaan!

O, als wij persónlijk beledigd zijn!

Wat zijn we dan fèl! De vuist op tafel, een vlámmend oog!

David is er vól van en niemand brengt hem er nu meer van af. En z'n mannen behoeft hij niet aan te vuren: die volgen hem graag.

Waar moet dit op uit-lopen?

Wie hem tegenhouden zal? De HEERE.

En dan gaan we horen, hōe de HEERE dit doet.

Als David nog wraakzuchtig voort-mopert, kijk, daar in eens vóór hem: een vrouw op 't bergpad, rijdende op een ezel.

En zodra deze vrouw David ziet, springt ze van de ezel af, valt voor David neer en zegt: „op mij, mij, zij de schuld, mijn heer!“

't Blijkt de vrouw van Nabal te zijn, die van Davids toorn en plan heeft gehoord en nu met een geschenk David tegemoet is gekomen. Een kordate vrouw, die snel de situatie overzag en daarnaar handelde. Een wijze vrouw, die weet, dat beledigde mensen tot alles in staat zijn. Maar voorál: een vrouw, door de HEERE gezonden, om David tégen te houden.

Als we haar woorden hier lezen in 1 Sam. 25 : 24—31, dan verwonderen we ons, hoe deze vrouw de strijd in de kerk des HEEREN toèn heeft gezièn, ja, zuiver gezièn.

Maar ze heeft die strijd niet alleen zuiver gezièn, maar ze heeft ook al juist gekózen.

Ze heeft al gekozen voor de HEERE en voor Zijn Woord en voor Zijn genade en daarom weet ze, dat Davids zaak Góds zaak is. Wat zegt ze 't scherp en hoe zet ze David hier terècht!

„Mijn heer, de HEERE zond mij, om u te bewaren om bloedschuld op u te laden en het recht in eigen hand te nemen“.

Bij al haar onderdanigheid vermaant ze David hier en dat terècht, naar Gods Woord: „David, u moet terug. Zo mag het niet. Meen maar niet, dat ù 't moet doen.“

De HEERE zal u niet vergeten, de HEERE zal u een bestendig huis bouwen. U bent geen

rebel. De HEERE zal u wel bewaren als een kostbare steen in de bundel. Maar verlos u zèlf dan ook niet, maar wácht op de HEERE“.

Daar komt haar woord op neer.

'n Lijdelijke vrouw?

Och, houd op. Wat is Gods genade groot geweest over deze vrouw, dat ze zo zuiver, in de kerk-strijd van toèn onderscheidde; dat ze zo heerlijk duidelijk zag, dat 't niet ging om Dàvid, maar om de zaak des HEEREN.

Zeker, een vrouw „van het oude Verbond“.

Maar wat zou het heerlijk zijn, als de „Vrijgemaakten des HEEREN“ het allen zó eens mochten zien!

Laat 't ons maar tot lering zijn.

* *

*

En wat is 't ook mooi, dat we nu uit de Schrift mogen vernemen, hoe David ineens verandert: z'n boosheid en woede en wraakzucht zàkken.

Wat heerlijk is dat: David buigt zich, hij wordt weer klein.

Hij zet z'n hoofd er niet tegen in, hij zegt niet: „en ik zàl mijn recht zien te krijgen, Nabal zàl er aan!“; neen, hij aanvaardt de terechtzetting door Abigaïl als een vermaning des HEEREN.

Nu ziet hij voor welk groot kwaad de HEERE hem heeft bewaard, genadig heeft bewaard. De HEERE hield hem terug, rēnde hem. Anders zou David zèker een bloedbad hebben aangericht en „over lijken“ zijn gegaan.

* *

*

Laat ons veel meer letten op onze Heere Jezus Christus, Die nooit met Zijn macht en heerlijkheid heeft geschitterd en nooit eigenmachtig is opgetreden.

Hij wachtte rustig op de ure des Vaders.

Hij wachtte het uur van Zijn lijden af, liep er niet voor weg.

Hoewel Hij als echt Mens voor dit lijden gehuiverd heeft. Zijn ziel was geheel bedroefd tot de dood toe.

Dat is voor ons een aansporing, om maar met lijdzaamheid (volharding) de loopbaan te lopen, die ons voorgesteld is „ziende op de overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus, Die voor de vreugde, die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en schande veracht en is gezeten aan de rechterhand van de troon Gods“.

„Want aanmerkt Deze, Die zodanig een tegenspreken van de zondaren tegen zich heeft verdragen, opdat gij niet verflauwt en bezwijkt in uw zielen“. Hebr. 12 : 2, 3.

En hij was het Lam van God, onschuldig, onbesmet, Die leed en stierf voor zondaren, voor goddelozen.

Hij heeft niet vóór-tijdig gegrepen naar de heerlijkheid, maar heeft naar Gods Woord op Gods tijd gewacht.

En zo ontving Hij de heerlijkheid.

„Welke God opgewekt heeft, de smarten des doods ontbonden hebbende“. Hand. 2 : 24.

UIT DE INHOUD:

Terecht-gezet	C. S.
Hromadka	J. M.
Het beroep als levensbestemming	P. A. H.
Boekbespreking	H. J. J.
Devaluatie van de Eigendom (slot)	Ir. v. D.
Meester en leerling (IV)	G. P.
Jachtlatijn (3)	H.
Kerknieuws	

Eerst verhoogd aan 't kruis, toen verhoogd in de hemel.

* *

*

Wij kúnnen ook zo rustig ons recht aan de HEERE overgeven. God kan ons helpen. Hij zal de twistzaak voor Zijn volk twisten.

Dat lezen we ook nog in 1 Sam. 25.

Als Abigaïl thuis komt, vindt ze haar man nog „aan 't fuiven“. Abigaïl vertelt hem maar niets. Ze bereikte er toch niets mee.

Maar de volgende morgen, als Nabal zijn roes heeft uitgeslapen, vertelt ze hem alles: hoe verontwaardigd David geweest was, hoe hij Nabals huis zeker uitgerooid zou hebben, als zij David niet tegemoet gegaan was met een geschenk.

Nabal maakte van de buit zijn „god“, maar zijn leven, z'n zaak, z'n grote boerderij had „aan een zijden draad gehangen“!

Toen bestierf zijn hart in zijn binnenste en hij werd als een steen. Een hart-aanval? Een beroerte?

De HEERE sloeg Nabal: „en het geschiedde omtrent na tien dagen, zo sloeg de HEERE Nabal, dat hij stierf“, vs 38.

Of de HEERE vlug verlossen kan en als Wreker kan optreden voor Zijn volk! Hij neemt 't op voor Zijn volk.

God regeert.

Dat is heerlijk voor hen, die op de HEERE hopen en Hem verwachten. Maar dat is vreselijk, voor wie Gods werk tegenstaan en Zijn kinderen smaden en vervolgen.

Zo zag David 't ook: „Geprezen zij de HEERE, die het rechtsgeding gevoerd heeft voor de schande, mij door Nabal aangedaan“, vs 39.

Wat zien we hier duidelijk, dat God voor Zijn kerk zórgt. We behoeven niet te zeggen: „dát laat ik er niet bij zitten“ of: „ik wil toch eens zien of ik mijn (sic!) recht kan krijgen of niet“.

Zó komen de moeilijkheden en de procedures, soms zo ingewikkeld, dat men wel een advocaat mag wezen om er uit te komen.

Kunnen we dan niet meer verdragen en overgeven aan de HEERE?

De kerk is toch van God?

C. STAM.

MEDEDELING

Het adres van redactie is van 29 Juni tot 13 Juli: Dr. J. Bosch, Engelenbergstraat 4, Kampen.

Buitenlandse kerken

hromadka

De naam die hierboven staat, zal voor de meeste van onze lezers wel niet helemaal onbekend zijn. Professor Jozef L. Hromadka is als hoogleraar verbonden aan de protestantse, theologische faculteit van de Comenius-universiteit te Praag in Tsjecho-Slowakië, het vroegere Bohemen. Een figuur uit centraal Europa. Uit centraal Europa dat tegenwoordig achter het zogenaamde ijzeren gordijn ligt.

Deze man is vooral bekend geworden als figuur uit het **protestantse kerkelijke leven achter het ijzeren gordijn**. Uit een land met een regering, die zich zonder enige reserve, heeft gesteld op marxistische grondslag. Een regering staande op een grondslag van radicaal historisch-materialistische levens- en wereldbeschouwing. Dit laatste betekent onder meer, zoals we schreven in nummer 2 van deze 1e jaargang van ons blad, dat deze regering godsdienst beschouwt als „opium voor het volk”. Godsdienst houdt alleen maar de „vooruitgang” tégen en kan alleen geduld, **wanneer en voor zolang** men nog geen kans heeft gezien de godsdienst op te ruimen.

Nu, de kerk, niet alleen in Hongarije, maar ook in het land van Hromadka, leeft onder zulk een bewind en Hromadka neemt in dit kerkelijke leven een zéér vooraanstaande plaats in. Hij is een der prominente figuren in het kerkelijk leven in Tsjecho-Slowakië-onder-het-communistisch-bewind. Hier, in west Europa, is hij vooral bekend geworden door zijn relaties met de Wereldraad van Kerken. Hij bekleedt bij deze Raad namelijk ook een zeer vooraanstaande positie, is o.a. lid van het „uitvoerend comité” van deze Raad.

Dr. Mac Intire wijdde in de „Christian Beacon” van 21 februari een oriënterend artikel aan de figuur van Hromadka en noemt hem „de religieuze leider van de communistische krachten, die de kerken achter het ijzeren gordijn dirigeren”.

Hij geeft enkele markante feiten uit de openbare werkzaamheid van deze man, welke feiten wij hier laten volgen.

In 1947 was Hromadka lid van de officiële delegatie, welke uit Tsjecho-Slowakië naar Moskou werd gezonden, om aldaar de 30e jaardag van de bolsjewistische revolutie te vieren. Bij zijn terugkeer praatte hij erg mooi en waarderend over de communistische orde, en zei volgens de „Beacon” o.m.: „Daar is een zuiverder, waarachtiger, gezonder en minder bedorven atmosfeer (in Rusland) dan in het westen”.

In februari 1948 namen de communisten in Tsjecho-Slowakië de teugels van het bewind in handen en Hromadka zei: „Wij hebben besloten om samen te werken in de opbouw van ons leven onder de nieuwe levensvoorwaarden. We begeren dat te doen onder de hoogste leiding van de Here Jezus Christus”.

Hromadka werd onmiddellijk lid van het Centraal Comité van Actie van het Nationale Front. Dit Comité, zou de machtigste instantie zijn in het land, naast de regering. Het heeft tot taak, om de **omvorming**, de transformatie van de „burgerlijke”, de kapitalistische maatschappij, in een communistische maatschappij, zonder genade en zonder scrupules te bevorderen.

In 1952 op de conferentie van de Wereldraad te Lund, pleitte Hromadka voor een nieuw soort christendom dat het communisme zou ondersteunen in zijn pogingen tot maatschappijhervorming. Hij zei daar: „Elk woord en elke categorie, elke traditionele kerkelijke activiteit moet opnieuw worden ingedacht, worden hergewaardeerd wat betreft zijn integriteit en betrokkenheid op de werkelijkheid. Velen onzer hebben de gedachte verworpen dat wij rustig kunnen slapen achter de oude muren van belijdenis, leer en kerkorde. De huiveringwekkende uitdaging van de zijde van de revolutionaire, socialistische ideologie, heeft een heilzaam resultaat. . . . Wij moeten alle mythen, bijgeloofheden, lege speculaties en idealistische illusies, welke we van het verleden geërfd hebben, opgeven. We moeten vechten tegen medelijden met onszelf, tegen rechtvaardig-

ging van ons zelf, en begrip tonen voor datgene waarin de werkelijke vrijheid van de kerk bestaat. We hebben vele altaren en idolen op te geven”.

Hromadka werd de leidende figuur in de uitvoering van het communistisch vredes-program-doormiddel-van-de-kerken.

In juli 1953 ontving hij uit de handen van de communistische regering de eerste Tsjechische Vredesprijs. En op zijn terugreis van het Wereld-Vredescongres te Berlijn, gehouden op 1—6 juli 1952, verklaarde hij, dat hij voor zichzelf overtuigd was dat de geallieerden in de oorlog in Korea, gebruikt gemaakt hadden van operaties, waarbij bacteriologische wapens gebruikt zouden zijn. Die geallieerden waren, zoals bekend, de verbonden strijdkrachten van de Amerikanen en het Nationalistische China van Tsang. Bij deze laatste uiting tekent Mac Intire aan: „dit was natuurlijk laster van de communistische Partij, bedoeld als propaganda tegen het westen”. Wij geloven dit met hem. We weten allen dat het volk in de landen achter het ijzeren gordijn weinig goeds, maar wel kwaads mag horen omtrent de westerse regeringen. Bekend is uit de laatste tijd, voor wat ons eigen landje aangaat, de affaire met de poot-aardappels door de Nederlandse regering gezonden, via het Rode Kruis, naar Hongarije, welke aardappels allen afgekeurd en vernietigd zijn door de communistische machthebbers, terwijl boven iedere twijfel staat, dat zij in de beste conditie waren toen zij verzonden werden, gekeurd door de nauwgezette controle-organen welke ons land voor dergelijke exportgoederen heeft. Bovendien zijn de aardappels daarna gekeurd door de internationale voedselorganisatie, die verklaarde, dat ze in de beste conditie verkeerden.

Hromadka is dus **geen** samenwerken met de communistische autoriteiten, en heeft zich overgegeven toen deze communistische autoriteiten een beroep deden op de kerken en theologische instituten. De communistische regering wijst de voornaamste leidende figuren van het kerkelijke leven aan, betaalt de salarissen, emolumenten en reizen. In 1940 heeft het Regeringsbureau voor Kerkelijke Zaken zijn doel aldus omschreven: „Toe te zien dat het kerkelijke en godsdienstige leven zich zal ontwikkelen in overeenstemming met de volksdemocratische orde”!

In Tsjecho-Slowakië is een loyaliteitsbelofte of -eed gevraagd, welke geen dienaar van Jezus Christus ooit ten aanzien van welke regering ook, zou mogen en kunnen afleggen, schrijft Mac Intire. De belofte luidt als volgt: „Ik beloof naar eer en geweten, dat ik trouw zal zijn aan de Tsjecho-Slowaakse Republiek en aan zijn volksdemocratische orde, en dat ik niets zal ondernemen tegen zijn belangen, veiligheid en ongereptheid. Als een burger van de volksdemocratische Staat, zal ik gewetensvol de plichten volbrengen, die aan mijn ambt verbonden zijn, en zal ik alles wat in mijn vermogen is, doen tot ondersteuning van de pogingen tot sociale opbouw van de volkswelvaart”. (Besluit no 219, sec. 19).

Men ziet hoe men door zulk een eed of belofte zich bindt aan de **bestaande orde**. Een christen mag zich nimmer zó vastleggen op enige bestaande orde in deze zondige wereld. Dit kwaad is het kwaad van alle totalitaire systemen, niet alleen van **politieke** totalitaire systemen, maar ook van **clericale** totalitaire systemen. De onderdanen binden aan menselijke organisaties alsof deze onfeilbare, goddelijke autoriteit zouden bezitten. De organisatie, het systeem, de orde gaat boven alles ter wereld. De organisatie, het systeem wordt vergoddelijkt. In artikel 31 van de kerkorde hebben wij daartegen het enige, ware, christelijke correctief, geformuleerd voor ons. Ik wijs op deze algemene tendenz in het leven, om er u opmerkzaam op te maken, dat heus niet alleen de communisten zich van dergelijke oermenselijke methoden bedienen. Zij doen het genadeloos en zonder scrupules. Anderen doen het geraffineerd, verholven maar met dezelfde bedoeling namelijk hun

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

eigen zaak de overwinning te garanderen, ten koste van alles, ten koste van menselijke eerlijkheid en de Goddelijke waarheid. Wie zulk een belofte aflegt heeft zich uiteraard verkocht aan het systeem en kan er niet meer onderuit, tenzij dan **onder de beschuldiging van een leugenaar en woordbreker** te zijn.

Hromadka heeft zijn plaats in de kerk gebruikt, om de communistische politieke lijn te bevorderen. In december 1954, heeft hij en andere leidende figuren uit de, door de communisten gecontroleerde kerk in Tsjecho-Slowakië, een brief gericht tot de „duitse broeders”, waarin zij de christenen in Duitsland opriepen om mee te helpen aan het tot standkomen van een „vreedzame samenleving van de volken van Europa en van heel de wereld”. Met name verlangden zij van de christenen in Duitsland, dat deze de publieke opinie en hun regering zouden moeten beïnvloeden om een herbewapening van West-Duitsland te voorkomen. In dat laatste ziet men duidelijk de bedoelingen van de russische politiek.

Toen de Wereldraad in 1948 te Amsterdam werd opgericht, werd Hromadka gekozen in het Centrale Comité en het Uitvoerend Comité. Bovendien werd hij lid van de Commissie der Kerken voor Internationale Zaken. Te Evanston, 1954, werd hij herkozen voor dezelfde functies.

Toen hij in Australië was ontkende hij, dat hij ooit lid was geweest van de communistische Partij of van enige politieke partij. . . . Maar in Evanston, 1954, bekende hij aan dr William S. Lee, dat hij vijf jaar tevoren lid van de communistische partij was geweest. Te lezen in een reportage in de **Commercial Appeal**, Memphis, vrijdag 27 oct. 1954.

Toen hij in februari 1956 te Sydney, Australië, arriveerde, verklaarde hij dat de beantwoording van de vraag of een christen, een communist kon zijn, afhing van datgene wat men onder communisme verstond. „Als u onder communisme verstaat”, zo zei hij, „een bepaalde methode van politieke activiteit en wederopbouw van de maatschappij op een socialistische basis, dan geloof ik, dat het mogelijk is om beide te combineren, communist en christen”.

Mac Intire, aan wien wij deze gegevens omtrent Hromadka ontlenden, voegt als zijn oordeel aan dit relaas van feiten toe, dat duizenden christenen achter het ijzeren gordijn, geloven, dat Hromadka hen en de kerk heeft bedrogen. Het soort christendom dat hij voorstaat, is niet het christelijk geloof naar de bijbel. Deze man maakt niet alleen propaganda voor de communistische gedachten-gang in de Wereldraad, maar hij houdt de Wereldraad er ook van terug, het communisme te veroordelen. Hij houdt de Wereldraad ervan terug om de belangen van de tot slavernij gebrachte christenen en kerken achter het ijzeren gordijn te verdedigen. Mac Intire is van mening, dat de christenen in het westen alleen langs ondergrondse middelen en wegen de christenen in het oosten kunnen bemoeiden en niet door erkenning van de door hun regering erkende en aangewezen kerkelijke figuren.

Populair Wetenschappelijke Schetsen

HET BEROEP ALS LEVENSBESTEMMING

II.

Rijst de vraag of er vertrouwen gehecht kan worden aan de keus die de persoon zelf maakt. Het antwoord moet luiden: Ja, mits hij of zij zichzelf goed kent en dan nog bestaat er geen garantie voor het zuiver kennen der maatschappelijke mogelijkheden.

Mensen die zo heel goed weten wat ze willen worden en die het daarbij bij het rechte eind hebben zijn dikwijls tamelijk eenzijdige figuren. In dit geval zijn dus „extremisten” eens niet lastig!

Daartegenover moge de veelzijdige mens veel vóór hebben wat zijn kansen betreft, de keus valt hem dikwijls uiterst moeilijk. Vaak herinnert hij aan de man die, een zak goudstukken torsend, van een plank viel, in het water zijn schat niet durfde loslaten en jammerlijk verdronk.

Tussen deze beide uitersten liggen uiteraard vele varianten.

In elk geval kunnen we de mensen — zij het grof — indelen in twee groepen: die der beroepszekeren en der beroepsonzekeren.

Is het nu ook zo, dat wij, zoals wij kunnen spreken van beroepszekerheid, resp. -onzekerheid, ook kunnen spreken van arbeidszekerheid, resp. -onzekerheid? Met andere woorden: ligt het probleem zo, dat degene die niet weet wat hij beroepsmatig wil gaan doen nu ook iemand is die niet weet of hij wel of niet zal gaan arbeiden? Het is niet eenvoudig hier de lijnen helder te trekken. Soms vallen beide genoemde mogelijkheden als het ware volstrekt samen, soms weerspreken zij elkaar. Allerlei vermengingen doen zich hier voor. Bijv. de man van twaalf ambachten dertien ongelukken die toch als kerklid of verenigingsman (als hij al de vakorganisaties kan bijhouden!) volijverig is. Natuurlijk kunnen wij hier ook een heel lelijk geval hebben van een verbalist, die denkt er in het leven met kletsen en zwetsen, beweren en oreren wel te kunnen komen. Maar dit hoeft niet.

Niet zonder opzet koos ik dit voorbeeld om nu terecht te komen bij een belangrijk punt, n.l. het feit — ook reeds in de aanvang aangeduid — dat onze arbeidsactiviteit niet beperkt is, nooit beperkt is tot de beroepswerkzaamheid zonder meer. Ik noemde reeds werkzaamheid ten behoeve van kerk of vereniging. We kunnen de reeks uitbreiden met: huwelijk, gezin, staatsverband etc. En dan aan het deduceren en combineren slaan, een rangorde opstellen van belangrijkheid of allen in hetzelfde vlak onderbrengen. Doen wij het eerste dan zou de ontwikkeling ons een leidraad in handen kunnen geven (het eerste het belangrijkste bijv.), doen wij het laatste dan wordt de persoonlijke ethiek aanzienlijk verzwakt, alhoewel het „naar Uw vermogen” hier weer onschatbare diensten kan bewijzen. Hoe we dit ook doen, wij bewegen ons tussen twee paradijzen, onze levensweg loopt van de ene naar de andere boom des levens. Deze weg loopt over de aarde naar de nieuwe aarde, waar onze uiteindelijke levensbestemming ligt. Want wij weten toch allemaal dat we straks niet lekker gaan uitblazen in een hemel als een burgermansprieeltje in Rococo- of Biedermeysterij, maar dat onze plaats zal zijn in het nieuwe Jeruzalem op de nieuwe aarde, waar wij wel mogen rusten van onze werken, maar waar ook volledige activiteit heerst. Hoe, dat weten wij niet. Wel dat er vocale en instrumentale muziek zal zijn.

Hoe lopen echter de lijnen door van deze aarde naar de nieuwe?

Hebben alleen de musici hier enige kans op continuïteit?

Wat dan te denken van iemand die alleen maar nota's en dwangbevelen heeft moeten schrijven? Is de mooie term uit het huwelijksformulier „Uw goddelijk beroep” nu heus van toepassing op allerlei arbeid van ogenschijnlijk gering karakter en kaliber?

Bedenken wij: het gaat onzen God er om, dat Hij tot Zijn eer komt en dan is het verder geheel Zijn zaak en Zijn zaak alléén of Hij dit doet door de een weinig en de ander

veel talenten te schenken, de een zeer veel arbeidsvreugde te doen beleven in een hem passend beroep en de ander te stellen voor de zware taak zich dagelijks te verblijden in den Heer onder de meest naargeestige arbeidsomstandigheden.

Misschien hebt ge ze wel eens ontmoet, die mensen die hun nood klagen over hun dienstbaarheid in een betrekking die hen helemaal niet ligt.

Is het een serieus geval en ziet ge met de beste wil ter wereld geen kans de naastenliefde hier in een daad gestalte te geven, dan rest alleen een raad, een troost, in de geest van:

What cannot be cured
must be endured

(Wat niet kan worden genezen of verholpen moet worden doorstaan, geduld, gedragen, gelovig aanvaard).

Onwillekeurig ziet ge achter deze eenling een hele schare van namelozen opdoemen. Een onafzienbare stoet die de eeuwen doortrekt, stakkers die met de zweep op hun naakte rug stenen sjouwen voor de bouw van pyramiden in Egypte of tempels en paleizen in Babylonië. Het bekende „Slavenkoor” uit „Nabucco” van Verdi brengt met zijn slepende accoorden en smartelijke tonen U deze drama's wel zeer nabij. Of denken wij aan de Middeleeuwen, de bouw der kathedralen, waarbij ook stellig niet steeds de zwaksten het gemakkelijkste werk kregen. Denken wij aan allen, die waar en wanneer ook zich hebben afgezwogen onder de meest drukken- de omstandigheden.

Hoe reëel is het wereldleed ook hierin, tot op vandaag toe.

Doch ook wanneer wij onder bijkans ideale omstandigheden mogen werken: Van het paradijs zijn wij erfgenamen, over de huidige — gebroken — wereld zijn wij rentmeesters. Eerst het koninkrijk Gods zoekend zullen de andere dingen ons worden toegeworpen. En het beroep behoort tot de „toegeworpen dingen”.

Calvijn onderscheidt dan ook scherp tussen vocatio (enkelvoud) en vocationes (meervoud). Het enkelvoud slaat op de roeping ten eeuwen leven, het meervoud op roeping tot meervoudige plichten in dit leven.

In zijn „Roeping en beroep bij Calvijn” zegt Prof. Dr W. J. Aalders in dit verband: „Bij Calvijn is het verband tussen vocatio en vocationes wel zéér nauw. Het meervoud vloeit geleidelijk uit het enkelvoud voort. Het vormt er de verlenging en uitspreiding van, in zoverre het gehele bestaan en leven van den Christen-mens het rijk-geschakeerde antwoord vormen op den énen roep van God”.

Waardevol is ook het volgende citaat uit hetzelfde boekje: „Tussen vocatio en vocationes bestaat een organisch verband, waarbij de leiding is aan de vocatio en de vocationes van profaan gewijd worden. Het omgekeerde heeft zich allengs voorgedaan. Het gewijde is profaan geworden, de roeping tot beroep vervlakt en vergroefd. Het beroep wordt zaak, in de zin van het Duitse „Geschäft”, waarover Goethe zo nuchter schrijft, als hij meent, dat hij „In der Beschränkung glücklich sein könnte”, als hij maar een „Geschäft” kende, dat beweeglijk was, maar zonder gevolgen voor morgen, dat vlijt en beslistheid eiste voor het ogenblik, zonder naar achteren of voren te verlangen. In Goethe's eigen woorden: „Elke ambachtsman lijkt mij de gelukkigste mens; wat hij te doen heeft is onuitgesproken, wat hij presteren kan, staat vast; hij bezint zich niet bij datgene wat men van hem verlangt, hij werkt zonder te denken, zonder inspanning en zonder haast, echter met toewijding en liefde, zoals de vogel zijn nest, de bij haar cellen vervaardigt; hij staat slechts één trapje boven het dier en is geheel een mens. Hoe benijd ik den pottenbakker aan zijn draaischijf, den tafelmaker achter zijn schaaftbank”. En dan Aalders weer: „Hier (bij Goethe) wordt de mens geheel gezien van beneden op, terwijl Calvijn hem, juist omgekeerd, van boven af beschouwt. Het verschil tussen beroep en roe-

ping wordt zo wel zeer duidelijk. Goethe verspert den weg van beneden naar boven, Calvijn laat dien van boven naar beneden lopen.”

Tot zover Aalders over Goethe en Calvijn. We merken even op dat we Aalders' terminologie van „profaan” en „gewijd” niet onderschrijven, wel hetgeen hij er mee bedoelt, n.l. los van God of in gemeenschap met Hem. Voorts valt een geijkte „universele geest” als Goethe hier wel erg tegen: Een vakman zou niet denken bij zijn werk, nota bene! En dan ook nog zonder inspanning!

Aan één belangrijk element is echter ook Aalders voorbijgegaan. Hij heeft zich te weinig ingedacht hoe Goethe, wiens geest zich uitstreckte naar het oneindige, een toevlucht zocht in het eindige, n.l. het afleveren van een afgerond product.

Hoe begrijpelijk ook Goethe's uiting moge wezen, Aalders heeft gelijk wanneer hij het Goethe kwalijk neemt de mens en zijn arbeid van anderen af te benaderen. Hier zouden we van en tot Goethe kunnen zeggen:

Da steht er nun, der arme Tor,
Calvin war kluger, schon zuvor:
Vocatio und nicht Geschäft,
ach, Goethe, lese, als er, die Schrift.

Waar het echter om gaat is de verticale visie welke Calvijn had op het bestaan en de taakverrichting van de mens. Calvijn moge dan niet ons medenemen op een hoge berg, hij zoekt wel de hoogte om van daaruit de breedte te beschouwen. Het beroep is bij hem allereerst roeping. Verder maant hij voortdurend om de orde, de ordening te bewaren. Het bezig-zijn in het beroep is een bezig-zijn in het ambt. Zonder een al te profetische over-spanning, zonder een opportunistische onderwaardering evenzeer.

Zo krijgen de woorden uit het begin van Genesis, uit de Prediker, uit de brieven van Paulus hun verband. Hun gezag zullen wij erkennen, hun vrijheid dankbaar aanvaarden. Want zij plaatsen de aangesprokene ook in de Christelijke vrijheid.

„Vrij zijn is vrij zijn van het wezensvreemde” luidt een bekend adagium. In de sfeer van het beroep is dit voor twee-erlei uitwerking vatbaar. De man of de vrouw die het hem of haar passende beroep vond is nu vrij van alle beroepen welke niet stroken met de aanleg. Degene die het passende beroep niet vond, is hij ook vrij?

Neen, zolang de mogelijkheden tot wijziging in gunstiger richting noch beproefd noch uitgeput zijn. Ja, zodra zulks wel het geval is. Dan rest hem niets anders, neen dan rest hem het „alles” om op de plaats waar hij gesteld is te zijn een lichtend licht en een zoutend zout.

En dat kan hij omdat Christus voor ons allen — de geslaagden en de ongeslaagden — het Hem zéér onpassende werk van lijden, sterven en hellevaart volbracht heeft.

De geslaagde en de ongeslaagde, de man, de vrouw met passende of niet passende arbeid dienen altijd lichtend licht en zoutend zout te wezen. En dan heel gewoon in de wijze waarop de taak verricht wordt. „Goede werken doen is goed je werk doen”. En voorts „goed” zijn in alles wat er om dat werk heen zit. Niet door zich niet te schikken naar een nukkige patroon. Niet door in de baas zijn tijd opzettelijk te evangeliseren. Niet zoals de kruidenier die zo zielsgraag dominee was geworden en nu bij een pondje suiker (waaraan hij, hoe edel!, niets verdient) het „donum superadditum” van een moraalpreekje geeft. Ook niet als die schoenmaker die met krijt op de gelapte zool schreef: Gerepareerd ter ere Gods. Neen, die schoenmaker houde zich bij zijn leest.

Wellicht dat een niet geheel bekwame arbeider (zijn we het zelf ook niet?) zich geen schatten vergadert op de aarde, maar wel in de hemel, zoals daar zijn: de vruchten des Geestes, waarvan Paulus spreekt in de Galaten-brief, liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid. „En hun werken volgen hen”. Als dan de grote afrekening komt zou wel eens kunnen blijken dat iemand die weinig waarde had in het productieproces vele van deze schatten heeft verzameld, meer dan een hoogleraar in de theologie of een vrijgestelde in de vakbeweging.

Wanneer wij terugkeren tot deze eenvoudige waarheden zullen wij niet alleen onze eigen tijd, maar ook onze beroepswerkzaam-

heid anders gaan zien. Zeker, ik ben er diep van doordrongen in dit artikel meer vragen te hebben opgeworpen dan te hebben beantwoord.

Het is merkwaardig hoe men, wanneer men zich bezig dient te houden met zulke fundamentele kwesties, fragmenten uit de kindertijd in de herinnering omhoog stijgen. Telkens wanneer ik bezig was met de vaak aangehaalde woorden van den Prediker, hoorde ik een zangstem op de achtergrond:

Werk want de nacht komt dalen,
werk in het morgenuur.

Hierin ligt de essentie van ons hele onderwerp: „Werk want de nacht komt dalen”. De lampen gaan uit in Europa, in de wereld.

BOEKBESPREKING

Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland onder redactie van Prof. P. Deddens — Goes — 1957.

Onze aanbeveling zal dit boekje wel niet nodig hebben. Het is vrijwel onmisbaar voor velen, die te maken hebben met het kerkelijke leven in de brede zin van het woord. Hier kan men allerlei gegevens vinden over: kerken, predikanten, deputaten, opleiding, zending, garnizoenskerken, verenigingen, onderwijs, pers en buitenlandse kerken. Ik heb niet onderzocht of alle gegevens juist en volledig zijn. Waarschijnlijk zal dit wel niet het geval zijn, want geen mensenwerk is ooit volmaakt. Maar bij het gebruik in vorige jaren heeft dit Handboekje me zelden in de steek gelaten.

Na de boven genoemde gegevens volgt een „In Memoriam” van Ds. Hendrik Drost, geschreven door Ds. C. Stam. Het is moeilijk op recht christelijke wijze te spreken en te schrijven over hen, die de HERE van ons wegnam. Er zit wel enige waarheid in het gezegde, dat er bij de graven veel „gelogen” wordt. Ik meen, dat hier op goede wijze over Ds. Drost is geschreven. Het woord ter nagedachtenis eindigt met de behartigenswaardige woorden: „De Kerk heeft niet nodig: „krachtige en stoere leiders”, „mannen van naam”. Maar wel zulke eenvoudige, trouwe dienstknechten van God”.

Daarop volgt het jaaroverzicht van de hand van prof. Deddens. Tenslotte nog een art. van Dr. C. v. d. Waal over de Vrije Geref. Kerken in Zuid-Afrika en een jaaroverzicht van The Free Reformed Churches of Australia van de hand van Ds. G. van Rongen. Een overzicht van de kerken van Canada ontbreekt, waarschijnlijk wel omdat die kerken zelf een jaarboekje uitgeven.

Op de bekende onderhoudende wijze geeft Prof. Deddens een overzicht van wat er in 1956 in en om onze kerken gebeurde. Daarbij is veel, dat ons tot verootmoediging moet leiden. Waarbij we niet moeten vergeten, dat veel goeds, dat de HERE geeft in de normale gang van zaken in de Kerk, niet in de krant komt. Dit gebeurt veel lichter met wat niet deugt. Lopen de zaken in de kerken goed dan komen ze niet op de meerdere vergaderingen. Loopt er iets in de war, dan krijgen de synoden werk. Dat bleek ook in 1956. Prof. Deddens houdt zich terecht vooral bezig met de synode van Enschede. We zullen het allen met de schrijver wel eens zijn als hij zegt: „dat deze synode te lang, veel te lang, héél veel te lang heeft geduurd”. De leden der synode zelf zullen wel allermee naar het einde verlangd hebben. Er is blijkbaar een rapport geweest van 600 getypte vellen en er moeten redevoeringen zijn gehouden, volgens de pers, één van vier en één van zes uur! Zowel schrijvers als lezers en sprekers als luisteraars zijn dunkt mij te beklagen. We kunnen respect hebben voor het vele werk door de synode van Enschede verricht. Toch zal wel niemand prof. Deddens tegen spreken als hij zegt: „maar we moeten zulke maanden en maanden-lange vergaderingen niet weer hebben. Dat kan eenvoudig niet. Deze weg loopt dood. De wal keert het schip”.

Een stikdonkere nacht valt, een nacht van nihilisme en modern heidendom. En dit is het verschrikkelijke: het is een na-christelijk heidendom, het heidendom van hen die God verlieten en nu smart op smart hebben te vrezten. Ook al viert straks de Anti-Christ zijn triomfen van mens-vergoding en arbeidsvergoding. Wanneer straks atomische machines vrijwel alle werk kunnen doen en de mensen mogen luiëren in „eeuwige” zomerkampen. Dat zal het paradijs op aarde schijnen maar het zal het voorportaal van de hel wezen.

Wij werken niet meer in het morgenuur maar in de avondval.

Mogen wij dan in het minste getrouw zijn. Naar ons vermogen.

P. A. HEKSTRA.

Velen zullen zich al wel de vraag gesteld hebben, die prof. Deddens dan stelt: „Maar als het zo niet langer kan, hoe moet het dan wél?” Niemand zal het de schrijver van het overzicht kwalijk nemen, dat hij vervolgens de weg tracht aan te wijzen „om uit de moeite te geraken waarin we onbedoeld en ongewild met elkaar gekomen zijn”. Hij zal het mij wel niet kwalijk nemen wanneer ik als leek enige vragen stel, die bij mij gerezen zijn. Ik heb geen speciale studie ooit gemaakt van kerkrechtelijke problemen, ben dus een leek op dat gebied, maar ben daarmee in gezelschap van 90% der predikanten en van 99% der gemeenteleden, als ik me niet vergis.

Prof. Deddens merkt dan eerst op, dat we door de strijd van de Vrijmaking geleerd hebben op onze hoede te zijn om niet opnieuw onder een hiërarchisch juk te geraken. „Krachtig werd het pleit gevoerd voor de vrijheid van de plaatselijke kerk. Het verschil in bevoegdheid tussen kerkeraad en meerdere vergadering werd van alle zijden belicht. en met de verhouding heer-knecht toegelicht: scherp werd toegezien, dat de meerdere vergadering geen zaken ging behandelen, die haar door de kerken niet opgedragen waren”.

Daar is de schrijver het nog hartelijk mee eens. Ik zou zeggen: dan daarbij blijven, waken dat we niet weer in hetzelfde kwaad vallen. Maar prof. Deddens schijnt bang te zijn, dat we wat al te ver zijn gegaan in onze vrees voor hiërarchie. Hij schrijft immers: „Ten slotte echter ging men zó ver, dat het er soms de schijn van had, als was er in de kerk des Heren maar één vijand: de hiërarchie; als was er maar één kwaad dat die kerk voor alles op te jagen en uit te drijven had: de heerszucht van meerdere vergaderingen en alsof er maar één vergadering was, wier oordeel te allen tijde prevaleerde: het oordeel van de kerkeraad; het oordeel van een synode b.v. scheen daarbij in 't niet te zinken”.

De vraag kwam bij mij op: wie zijn die „men”, die zó ver gingen? Het lijkt me nogal naïef om maar één vijand in de kerk te zien. Dominocratie is ook een vijand en dominees moeten maar oppassen, dat ze geen dominocraten worden. Maar dat neemt toch niet weg, dat hiërarchie een gevaarlijke vijand blijft. Kunnen we te ver gaan in waakzaamheid tegen die vijand? Het antwoord lijkt mij niet onduidelijk als ik lees wat prof. Deddens indertijd schreef in „Eerste- en Tweedehandsgezag” bl. 47, met aanhaling van een woord van Sikkels: „Laat toch alle gedachte aan een regerende Synode worden losgelaten, want dit is niets anders als... de Paus. De Kerkeraden regeren de Kerken. En dat doen zij enkel en alleen naar Gods Woord”. Op bl. 54 is daar sprake van „de Gereformeerde grondgedachte dat de ambtsdragers van de plaatselijke Kerk voor de uitsluitende heerschappij van Christus over Zijn gemeente hebben te waken”. Nog een aanhaling volgde hier. Men kan ze vinden op bl. 56 van genoemd werkje: „De weg der hiërarchie is altijd de weg van het Kerkbederf. Naar het woord van Voetius, met instemming door Dr. F. L. Rutgers aangehaald: „Ik durf staande houden, dat in de Nederlandse Kerken alle beroeringen, alle schadelijke nieuwigheden, alle wanordelijkheden, partijschappen en afscheidingen enkel en alleen ontstaan zijn uit terzijdestelling, vermindering, onderdrukking of opheffing van het wettig gezag der ouderlingen en des Kerkerads”. Ik vraag mij af of dit wel iets

verschilt van wat „men” beweert, die „zó ver ging”.

Het schijnt dat de schrijver van het overzicht bang is, dat tegenwoordig door sommigen het oordeel van een kerkeraad te hoog en het oordeel van een synode te laag geacht wordt. Hij meent, dat daarmee te kort gedaan wordt aan het Schriftuurlijke beginsel: „de kerk heeft maar één Hoofd, één Meester, onze Here Jezus Christus, en alle gezag, ook dat van de kerkeraad, is onderworpen aan Zijn Woord, zodat kerkelijk gezag niet berust bij personen, ook niet bij 't ambt als zodanig, evenmin bij een vergadering van ambtsdragers, maar bij Hem, die spreekt door Zijn Woord, waaruit volgt dat elke uitspraak van mensen in de kerk examinabel is aan het Woord, en slechts in zover geldigheid bezit als deze met dat Woord overeenstemt”.

Ik weet niet of er tegenwoordig mensen zijn die in theorie ontkennen of in de praktijk verwaarlozen, dat Christus het Hoofd der kerk is. Wie zou het er niet mee eens zijn, dat elke uitspraak van mensen in de kerk getoetst moet worden aan het Woord en alleen geldigheid bezit als deze met het Woord overeenstemt? Dat geldt zowel voor Kerkeraad als synode. Maar dat alles neemt toch niet weg, dat de kerkeraad oorspronkelijk gezag heeft en de synode afgeleid gezag? Zo lees ik tenminste op bl. 46 van het aangehaalde werk, waar sprake is van het kerkrechtelijk beginsel „dat onderscheid maakt tussen het oorspronkelijk (ambtelijk) gezag van de ambtsdragers der plaatselijke Kerk en het afgeleid (niet-ambtelijk) gezag der afgevaardigden naar een meerdere vergadering”. Brengt dit niet met zich mee, dat uiteindelijk het gezag van een kerkeraad praevaleert boven het gezag van een synode? D.w.z. dat een kerkeraad van de plaatselijke kerk tenslotte beslissen mag en moet of hij zich mag voegen naar het oordeel van een meerdere vergadering of dat hij dit om Godswil niet mag doen? Het spreekt vanzelf, dat hij zich daarbij beroepen moet op het Woord des HEREN.

Er zijn wel meer vragen bij mij gerezen. Is bijv. het feit, dat een classis visitatoren aanwijst (art. 44) om „broederlijk te vermanen” enz. grond en reden voor een synode om iets dergelijks te doen? Ik meen van niet en ben daarmee dunkt mij in overeenstemming met wat ik lees op bl. 46 van bovengenoemd geschrift: „Een Generale Synode mag niet doen wat der Particuliere Synode is, een Particuliere Synode mag niet doen wat der Classis is, een Classis mag niet doen wat des Kerkerads is. Maar de meerdere vergaderingen ontvangen haar bevoegdheid als een afgeleide en opgedragene door het onderling accoord der Kerken”.

Tenslotte nog dit. Prof. Deddens meent, dat bij gerezen geschillen te weinig gerekend is met broeders en te veel met stukken. Dat de synode geen gebrek had aan stukken zal iedereen wel toestemmen. Maar zou het resultaat beter geweest zijn als de personen, die de stukken schreven, zelf gehoord waren? Ik heb mij trachten voor te stellen hoe dat moest gaan. Stel, dat alle personen die bij de gerezen geschillen betrokken waren gehoord waren. Dat „verhoor” moest toch zeker op schrift gesteld en vastgelegd worden? En ook het „wederhoor”. Maar zo kreeg men minstens evenveel stukken als er nu ter tafel waren. Ik vrees, dat hier de oplossing der moeilijkheden niet ligt. Zolang er twistingen zijn, die betrokkenen tot het uiterste willen uitvechten, zal er geen einde komen aan stukken en langdurige synoden naar ik vrees. Bij ontstaand geschil zal het uiterste moeten worden gedaan door betrokkenen om het geschil binnen de plaatselijke kerk te beslechten. En bij geleden onrecht zal de betrokkene tot het uiterste moeten gaan in het dragen van onrecht en de in zijn ogen rechtvaardige zaak moeten overgeven aan God, die recht doen zal. Alleen als het gaat om het fundament der kerk inzake leer of tucht zal iemand noodgedwongen de „kerkelijke weg” moeten gaan. Als dit alleen in dergelijke gevallen gebeurde zouden de meerdere vergaderingen weer op normale tijd kunnen uiteengaan. We mogen de HERE wel vurig bidden, dat de twistingen mogen ophouden en „vrede en aangename rust” mogen heersen.

H. J. JAGER.

Devaluatie van de Eigendom

(Slot)

De eigendom en de wetgeving

Artikel 625 van ons Burgerlijk Wetboek geeft de volgende definitie van het begrip eigendom:

Eigendom is het recht om van eene zaak het vrije genot te hebben en daarover op de volstrektste wijze te beschikken, mits men er geen gebruik van make, strijdende tegen de wetten en openbare verordeningen, daargesteld door zoodanige magt, die daartoe volgens de Grondwet, de bevoegdheid heeft, en mits men aan de regten van anderen geen hinder toebrengt; alles behoudens de onteigening ten algemeenen nutte tegen behoorlijke schadeloosstelling, ingevolge de Grondwet.

Dit belangrijke artikel werd in 1838 vastgesteld. Oppervlakkig beoordeeld spreekt het een klare taal. In werkelijkheid is dat niet zo. Niet de letterlijke tekst van dit artikel is voor de eigenaar van belang, maar de tekst van de bepalingen, die de eigendom beperken.

In het artikel zelf wordt gesproken over de onteigening en over wetten en openbare verordeningen.

Diepenhorst somt in zijn werk over de Eigendom een aantal wetten en verordeningen, die de eigendom beperken, op. Behalve de Onteigeningswet noemt hij: de Hinderwet, de Woningwet, de Boswet, de Wet tot Opheffing van de Privaatrechtelijke Belemmering, de Monumentenverordeningen, de Bouwverordening met vaststelling voor rooilijn en uitbreidingsplan.

Sindsdien zijn nog talrijke wetten en verordeningen aan dit lijstje toegevoegd. Zonder volledig te zijn moeten worden genoemd: het Pachtbesluit, de Wet op de Vervreemding van Landbouwgronden, de Wederopbouwwet, de Belemmeringenwet Landsverdediging, de Wet Bescherming Waterstaatswerken in oorlogstijd, de Woonruimtetwet 1947 en vele andere.

Het is duidelijk, dat vele eigenaren verzuchten dat van de eigendom weinig anders meer is overgebleven, dan het recht om de op de eigendom rustende belastingen te betalen. Een aantal van de genoemde wetten zijn na de oorlog tot stand gekomen of zijn door de laatste regeringen verlengd en dus overgenomen.

Wederom rijst de vraag of alles in het werk wordt gesteld om de eigendom, zoals die in ons Burgerlijk Wetboek wordt omschreven, te eerbiedigen.

Duidelijk staat in dit artikel 625 te lezen, dat de eigendom het recht geeft op het vrije genot, zij het dan dat daarbij wordt gesteld, dat het recht van anderen niet mag worden aangetast. Verder moet de particuliere eigenaar zwichten indien het algemeen belang dat vordert, maar dat hij dan recht heeft op volledige schadeloosstelling.

Om bovengestelde vraag te kunnen beantwoorden zullen enkele bepalingen uit wetten, die na de oorlog zijn tot standgekomen of gehandhaafd, nader onder de loupe worden genomen.

In het Pachtbesluit wordt gesproken over de vaststelling van de pachtprijs en daarbij wordt uitgegaan van het redelijk inkomen van de pachter.

Op zich zelf genomen is het redelijk, dat hij die de grond gebruikt daaruit zodanige inkomsten trekt, dat hij met zijn gezin daarvan kan bestaan. Aan de positie van de eigenaar wordt echter geen enkele aandacht geschonken.

Stelt de eigenaar, in overleg met de pachter, de pachtprijs vast, dan moet het contract ter toetsing aan de Grondkamer worden toegezonden. Dit is een dwingende bepaling. De Grondkamer beoordeelt nu, aan de hand van de door de Minister vastgestelde normen, of de overeengekomen prijs juist is. Is de overeengekomen prijs te hoog, dan verlaagt de Grondkamer die tot een zodanige, als volgens de normen is toegestaan.

De verpachter kan hiertegen wel protesteren, maar zijn protest zal niet ontvankelijk zijn zo hij er zich op beroept, dat hij niet van zijn bezit kan bestaan.

Zolang bij de vaststelling van de normen

wordt gerekend met het redelijk inkomen van de eigenaar, kan voor hem een redelijke pacht uit de bus komen, maar zodra de persoon van de eigenaar over het hoofd wordt gezien dreigt het gevaar dat hij te kort komt.

Zijn bezit, waarvan hij voor de oorlog kon bestaan, levert hem nu geen droog brood meer op. In wezen is dus zijn bezit door maatregelen van de Overheid in waarde verminderd. Wanneer voorop wordt gesteld, dat dit het gevolg is van maatregelen van algemeen belang, dan moet hij zich daarbij neerleggen, maar mag hij verwachten, dat de Overheid hem op de één of andere wijze schadeloos stelt.

Daarvan is natuurlijk geen sprake!

Het is voor de eigenaren van huizen en boerderijen niet meer mogelijk iets aan het onderhoud te doen en daardoor gaat het bezit nog meer in waarde achteruit. Het bezit van vaste goederen wordt op deze wijze voor de particulier onmogelijk en het resultaat zal zijn dat als enig belanghebbende de Staat overblijft. Dan is het doel bereikt, namelijk dat één der belangrijkste productiemiddelen aan de Staat (de gemeenschap) is gekomen.

Het merkwaardige bij dit gehele proces is, dat zo weinigen principiële bezwaren tegen deze gang van zaken inbrengen. Wel wordt er door de belanghebbenden gemopperd, dat de Overheid het de eigenaren zo lastig maakt en dat er voor hen zo weinig overblijft, maar geargumenteerde bezwaren tegen de vaststelling van de normen worden niet gehoord.

Het Pachtbesluit, dat uit de oorlog stamt, maar door de huidige regering telkens weer wordt verlengd, vertoont hier en daar ook andere punten, die nodig dienen te worden herzien, maar veel ernstiger is het dat de Minister zelf elk jaar opnieuw de normen kan vaststellen. Weliswaar liggen hieraan zekere berekeningen ten grondslag, maar uitgegaan moet worden van het redelijk inkomen van de pachters. Talloze malen protesteren verpachters tegen de — volgens hen — te lage pachtprizen, maar zonder resultaat. Niet de eigenaren en zelfs niet de pachters maken uit wat „redelijk” is, maar de Overheid.

Ter voorkoming van moeilijkheden is het zelfs mogelijk de pachtprizen te doen vaststellen door de Grondkamers. Aan handen en voeten gebonden geeft men zich dan over. Onder het motto: „het gemak dient de mens” is men tegenwoordig maar al te graag bereid zich over te geven aan Overheidsmaatregelen, die men eigenlijk te vuur en te zwaard moest bestrijden.

Aan de eigendom worden tal van lasten opgelegd, die het bezit weinig aantrekkelijk maken en die het de Christeneigenaar moeilijk maken zijn roeping als Gods rentmeester te vervullen.

De Woningwet plaatst de eigenaar herhaalde malen voor onvermoede verrassingen; de Onteigeningswet krijgt steeds verdergaande bevoegdheden. Met behulp van de Wederopbouwwet kunnen de onteigeningen zelfs nog in een versneld tempo plaatsvinden.

Als al deze feiten naast elkaar worden gelegd vraagt men zich af of alle Nederlanders verblind zijn. Dit moet vooral worden gevraagd van hen, die met de Schrift in de hand weten, dat God niet alleen de eigendom toestaat, maar ook beschermt.

Deze bescherming heeft niet alleen betrekking op datgene wat het gewone spraakgebruik „diefstal” noemt, maar ook op die maatregelen van de Overheid, die het wezen van de eigendom aantasten.

De Overheid, die de eigendom bekort, treft zichzelf, maar dat is van voorbijgaand belang. Erger is dat zij Gods geboden negeert.

Uit de Wet op de Vervreemding van Landbouwgronden blijkt eveneens, dat de huidige regering steeds verder gaat met de ordening. Behalve dat de prijs van de verkopen gronden en gebouwen niet meer vrij is, is het ook verboden nieuwe kleine bedrijven te stichten. Men mag grond kopen, mits men die bij bestaande bedrijven voegt of wel wanneer de oppervlakte zo groot is, dat er een volledig bestaan op kan worden verkregen.

Ook deze voorschriften worden met tal van redenen goed gepraat. De Overheidsteekt

door middel van de Ruilverkavelingen zoveel geld in grond, dat zij mag eisen dat particuliere maatregelen de gunstige werking daarvan niet te niet doen. Of: de Regering treft zodanige maatregelen, dat de huidige boeren een redelijk inkomen hebben en daarom mogen er geen nieuwe bedrijven meer bijkomen.

Zo gezien lijkt het alsof er redenen te over zijn, die het standpunt van de Overheid rechtvaardigen.

Men mag echter niet vergeten, dat volgens het oude beginsel van de socialisten de grond gemeenschappelijk eigendom moet zijn. Het lijkt daarom misschien wel wat toevallig, dat de huidige regeringspolitiek precies datgene wil wat vroeger reeds werd nagestreefd. Zou het niet zo zijn, dat het rode bloed kruipt waar het niet kan gaan en dat de toevalligheid niet meer dan schijn is?

Zoals al werd gezegd opent de genoemde Wederopbouwwet belangrijke mogelijkheden om van de Onteigeningswet af te wijken.

Oorspronkelijk was het de bedoeling, dat deze wet een tijdelijk karakter zou dragen. De naam der wet geeft reeds een aanwijzing in deze richting. Wat wil de geschiedenis? Alhoewel de periode in de strikte zin des woords reeds voorbij is, wordt deze wet nog steeds verlengd en gehanteerd, omdat op grond daarvan de onteigeningen sneller kunnen verlopen. Het belang van het algemeen wordt dermate op de voorgrond gesteld, dat die van de particulier wordt verschoven naar één van lagere orde. Zeker, de eigenaar ontvangt een volledige schadeloosstelling, maar hij moet gedogen, dat de onteigening plaatsvindt aan de hand van een wet, die in feite zich zelf heeft overleefd.

Zeer ingrijpend is ook, dat de Overheid de mogelijkheid heeft geopend om gronden te verbeteren tegen de wil van de eigenaar. Op grond van het Algemeen Vorderingsbesluit, dat uit de oorlog stamt, kan grond worden onteigend met doel die te verbeteren. Zelfs al is de eigenaar van oordeel, dat zulks onnodig is, dan nog gaat het algemeen belang voor. Talloze gevallen zijn bekend, waarbij het nog zeer de vraag was of werkelijke verbetering mogelijk was, maar waar de gronden nodig waren ter afronding van bepaalde plannen. De benodigde gronden werden in soortgelijke gevallen onder het mom van „slechte gronden” aan de eigenaren onttrokken.

De laatste Ruilverkavelingswet heeft de mogelijkheid gegeven aan de desbetreffende ambtenaren om zeer rigouzeus met de eigendom van anderen om te springen.

Het doet er niet toe welke wet van de laatste jaren wordt genomen, ze hebben alle de tendenz de particuliere eigendom te degraderen en te verzwakken.

Het streven om de stichting van kleine bedrijven tegen te gaan tast niet alleen de eigendom aan, maar ook de persoonlijke vrijheid.

In de Ruilverkavelingen, die nu in uitvoering zijn en die welke binnenkort in uitvoering komen, wordt tevens overwogen de kleinere bedrijven uit te kopen. Zeker, aan de ondernemers zal een redelijke schadeloosstelling worden uitgekeerd, maar een feit is dat men ze graag ziet vertrekken.

Het is duidelijk, dat voor de vrijkomende grond grote belangstelling bestaat. Lang niet iedere boer zal echter in de gelegenheid worden gesteld om daarvan een gedeelte te krijgen. De geleerden hebben uitgerekend, dat slechts die boeren in aanmerking komen, die een bedrijf hebben, dat of nu reeds boven een bepaalde maat ligt, of dat met een kleine toevoeging van grond boven die maat kan komen.

De kleinere bedrijven zullen van vele voordelen van de ruilverkaveling verstoken blijven.

Het aantal voorbeelden om aan te tonen in welke richting onze Regering koerst kan met vele worden vermeerderd. Met bovenstaande werden een aantal opgesomd.

Bij het lezen ervan komen als vanzelf de woorden uit het Communistisch Manifest naar voren, waarin staat dat het gaat om de opheffing van de persoonlijke zelfstandigheid en vrijheid.

Moge de uiterlijke schijn zijn veranderd en moge dan veel van het kabaal van de vooroorlogse socialist zijn verdwenen, in wezen is er niets veranderd.

De schijn bedriegt en dat geldt ook hier. Dit verschijnsel is in wezen zeer gevaarlijk en we dienen ons daarom te hoeden voor hetgeen van de zijde van de Partij van de Arbeid aan ons wordt opgedrongen.

Velen onzer zwichten zo spoedig voor hetgeen ons wordt opgedist, als het op de een of andere wijze in onze kraam te pas komt.

Wat is gemakkelijker, dan dat de Grondkamer voor ons de prijzen vaststelt? Wat is het prettig als een eind wordt gemaakt aan al die kleine boerenbedrijfjes, zodat de prijzen van de producten niet nodeloos worden opgevoerd!

Zo zijn tal van voorbeelden te noemen, die naar het uiterlijk althans, van groot belang zijn voor onze samenleving.

In het Gezinsblad van 16 mei 1957 wordt onder anderen melding gemaakt van de achteruitgang van het aantal kleine boerenbedrijven. Aangenomen mag worden, dat het

grootste gedeelte hiervan vrijwillig tot die stap is gekomen. Dat is geen bezwaar. Vele kleine boeren hebben leren inzien, dat het niet meer verantwoord en ook niet meer mogelijk is om op een te klein bedrijf hun dagen te slijten. Enige voorlichting op dit gebied is zeker gewenst.

Nu echter de tendenz bestaat, dat de kleinere boer over zijn bestaan gaat nadenken en meer en meer bewust gaat leven, nu mag de Overheid hiervan geen misbruik maken. Zij mag niet dwingend opleggen, datgene wat uit vrije wil tot stand kan komen.

Als ze dat doet gaat ze net een stapje te ver!

Heel de huidige wetgeving en eveneens de uitlatingen van de Ministers uit de Partij van de Arbeid tonen aan, dat bij uiterlijke veranderingen, in wezen niets is veranderd. Beproeft de geesten!

A.

Ir. VAN DIJK.

MEESTER EN LEERLING

C. Rijnsdorp: „Mijn Vader, mijn Vader . . .”
Uitg. Bosch & Keuning te Baarn 1946.

IV: Zelfwerkzaamheid

Het gevoelsmatige heeft zijn eigen wetten, heeft eigen geschiedenis in ieder mensleven, heeft ook eigen bestaansvoorwaarden en verstaansmogelijkheden.

Evenmin als wij uitsluitend door middel van een scherpzinnige intellectuele analyse van een kunstwerk iemand kunstzin kunnen bijbrengen, evenmin als wij ons gelóof voeden door een op zich zelf nuttige, grondige kennis van de theologie, evenmin kunnen de zware problemen die in dit boek behandeld zijn, verstaan worden uitsluitend door het in zich opnemen van een lange uiteenzetting of analyse. Er is méér nodig. Wat allereerst nodig is is *zelfwerkzaamheid* met de ons geboden stof, en een ontsluiting van onze gehele persoon voor hetgeen geboden wordt.

Eerlijk gezegd is die *zelfwerkzaamheid* een tamelijk zware eis voor het gereformeerde volk, dat nu eenmaal bijna vijf en zeventig jaar gewend is geweest *leiders* te bezitten, die op sublieme wijze de problemen niet alleen hebben aangewezen en scherp geformuleerd, maar ook voor langere tijd vaak hebben opgelost.

De eigenlijke taak van de trouwe gereformeerde bestond in de afgelopen jaren veelal in feite slechts uit twee dingen: allereerst het uitmaken welke leider men vertrouwde en wenste te volgen, en daarna deze leider in zijn hoge vlucht dan ook werkelijk te volgen, onder andere door het lezen van al wat hij schreef of gezegd had. Zo verkoos men eens als leiders Abraham Kuiper, later Dr. Colijn en Prof. Dr. K. Schilder, om van andere, lagere goden niet te spreken.

Bijna vijf en zeventig jaren lang had men de linker helft van de eerste pagina van De Standaard maar op te slaan om op altijd boeiende, instructieve wijze te vinden wat de zienswijze van de belijdende Calvinist het best zou kunnen zijn op de problemen van de dag. En ook wanneer wij vandaag op bepaalde punten critiek kunnen hebben op de leiding die Kuiper en Colijn in De Standaard gegeven hebben, valt toch op dat diegenen, die deze arbeid ook in deze jaren nog weer eens opnieuw naslaan, met bewondering vervuld zijn over de wijze waarop Kuiper en Colijn bijna een leven lang ons gereformeerde volk zijn voorgegaan in de concrete zaken van kerk- en landsbelang. En ook Prof. Schilder heeft zich een twintigtal jaren mogen verheugen in de trouw van een vaste lezerskring, die zijn soms lyrisch hoge vluchten van week tot week plachten te volgen. Ook in dit opzicht vormde hij de laatste fase en tevens de afsluiting van de oude Kuyperiaanse periode.

Want dat alles heeft behoord tot de typerende idealen en werkelijkheden van de oude Kuyperiaanse wereld: men sloeg de krant maar op en ontving leiding, men vernam wat men te doen en te spreken had, zowel binnen eigen kring als jegens de nabije en verre tegenstanders. In zekere zin was dat wel vertrouwd, want Kuiper en Colijn waren ook in de zaken van de Landsregering figuren

van de eerste rang, die om hun kennis en inzicht, overtuiging en instelling ook ver buiten onze kring hogelijk werden gewaardeerd. En Prof. Dr. K. Schilder, hoe ook bestreden door vele geestverwanten, werd algemeen gewaardeerd om zijn oorspronkelijke geest, die niet naliet over ieder onderwerp dat hij behandelde een zeer eigen kijk te geven.

We mogen ook gerust de ijver waarderen en het enthousiasme jaloers bewonderen, die een voorgaande generatie heeft opgebracht om dat alles te lezen en te volgen, en in voorname mate in haar leven op te nemen als een blijvend goed.

Maar er is één ding dat we in die jaren natuurlijk niét geleerd hebben: noch Kuiper noch Colijn noch Schilder hebben ons ooit kunnen voorgaan in de moeizame praktische beantwoording van de vraag hoe ons te gedragen wanneer het ons eens aan werkelijk eensgezinde en kundige leiders zou ontbreken.

Natuurlijk zijn ze ons wél voorgegaan in de overtuiging dat het ons *in religieuze zin* n i m e r aan leiding zal ontbreken, omdat wij daarin slechts één Leider hebben, *de Christus, die altijd bij ons blijft en ons Zijn Woord gegeven heeft!* Maar daarmee zijn wij voor het concrete *publieke* leven nog niet direct gereed: geloof garandeert nog geen vakkennis; geloof garandeert nog geen praktische ervaring; geloof garandeert geen leidersgaven, noch in de kerk noch elders; geloof garandeert in het algemeen geen grote gaven van hart en verstand. Geloof leert ons hoe wij dat alles moeten besteden als wij dat alles wél bezitten en vertrouwd ons wanneer wij dat niet bezitten en leert ons dat God er ons niet minder om lief heeft, noch de Kerk daarom ooit zou verachten.

Maar inmiddels zijn wij beland in de periode waarvoor Kuiper en Colijn vooral ons hebben gewaarschuwd: de problemen zijn ons boven het hoofd gegroeid, en ondanks nog veel aanwezige ijver en enthousiasme, blijkt steeds opnieuw dat het ons aan die leiding en die eensgezindheid ontbreekt om werkelijk op te trekken ten bate van een nieuwe heerschappij van het Evangelie in Nederland. Wij kunnen ons echter afvragen hoe het mogelijk zóú zijn tot eensgezinde *leiding* te komen, wanneer het ons veelal ontbreekt aan de eerste beginselen van technische kundigheid, die nu eenmaal *voorwaarde* is tot leiding geven. Wat dat betreft klinkt de roep om vaste en een liefst straffe leiding in eigen kring als bijna een bespotting van de werkelijkheid, óf als een moedwillige negatie van het feit dat wat wij allereerst nodig hebben is een intense bezinning op deze tijd en op de vraagstukken die zich binnen en buiten onze kring voordoen. Want het kiezen en aanwijzen van „leiders” is even eenvoudig als het moeilijk is mensen aan te wijzen, die werkelijk de wezenlijke problemen verstaan die aan de orde zijn.

Wat opnieuw zal moeten geschieden is datgene waarin Groen van Prinsterer ons is voorgegaan: hij had aanvankelijk weinig voorname volgelingen, maar hij wierp zich geheel alleen op de wezenlijke problemen,

hij zocht de horizonnen van politiek en geschiedenis af om te zien of er ook steun was te vinden voor een hernieuwde ontplooiing van het Evangelie in Nederland, en vooral binnen de Christelijke kring in Nederland. Wat hem uiteindelijk enigermate gelukt is, is sommigen tot die wezenlijke zelfwerkzaamheid te krijgen, die het kenmerk is van alle arbeid die onvervangbaar is!

Ons gereformeerde volk heeft jaren en jaren lang offers gebracht om zijn leiders die de goede strijd streden trouw te blijven. Maar er was vaak meer enthousiasme dan werkelijk eigen initiatief; er was meer volgzzaamheid dan werkelijk eigen onderzoek. En ook dat laatste stelt de Schrift altijd centraal als eis voor wie de Here wil dienen in het maatschappelijk en kerkelijk leven. Niet allereerst een onderzoek in geleerdheid, maar wel het nuchter om zich heen zien, en zich afvragen wat, *naar de kennis der Schritten* nu wérkelijk goed en écht kwaad is! Laten wij dat uitmaken door onze kerkelijke of politieke leiders, zonder ze daarin ook persoonlijk te controleren, zonder ook de besproken feiten en gebeurtenissen zelf in ogen-schouw te nemen, dan kan het nauwelijks anders of wij falen in het vertonen van een eigen stijl, van een eigen geluid, van een eigen visie.

* * *

In die zin nu stelt het boek van Rijnsdorp zware eisen. Wij zullen er in geen geval in vinden wat wij al lang weten, en Rijnsdorp maakt zozeer nieuwe doorsneden van ons kerkelijk leven, dat én de kerkelijke leiders én het kerkvolk even zullen moeten wennen aan deze methode van probleemstelling. En toch is deze wijze van probleemstelling gerechtvaardigd door de aard der vraagstukken die worden aangesneden.

Er zijn nu eenmaal zaken waarbij de gangbare, zakelijke argumentatie, zoals men die ook in de kerkelijke pers nog al eens als directe eis stelt, niet alleen uiteindelijk faalt, maar zelfs nauwelijks enig resultaat afwerpt. Want elk vraagstuk moet bezien worden *naar zijn aard!* Wij kunnen slechts ernstig pogen die facetten van ons mens-zijn te ontplooiën, die de toegang openen tot bepaalde gebieden van de totale werkelijkheid, die ons totop heden minder goed bekend waren. *Verwisseling* van de kennisgebieden brengt niet alleen geen stap verder in de problemen waarvoor men staat, maar brengt de mens vaak in verwarring en kan zelfs conflicten tussen de mensen onderling scheppen, die niet nodig waren, en de problematiek alleen nog maar verwarren bovendien. Bijvoorbeeld wanneer men de religie verwisselt met de theologische wetenschap dan wel de psychologische factoren afdoet met normatief gestelde dogmatische kennis.

Dat alles zal ook een ieder ontdekken die deze roman van Rijnsdorp leest!

Wat Rijnsdorp hier te zeggen heeft moet men leren *verstaan*, doch niet uitsluitend intellectueel. Want veel van wat in deze roman staat is niet eens specifiek intellectueel te benaderen. Men moet er veeleer langzaam in doordringen. Dat kost tijd en soms innerlijke strijd. En wellicht zijn er die ook dat langzaam indringen in deze meer gevoelsmatige problemen niet gegeven is. Wij kunnen ze dat niet kwalijk nemen, maar hebben dat te accepteren. Niemand heeft aanleg tot het kunnen doorzien van alle soorten probleemstellingen. De eerbied en bescheidenheid ten aanzien van moeilijke vragen en de daarmee worstelende mens, zijn echter daar, om ook in onderling gesprek over dat alles ontspringen te voorkomen. Ook dit heeft Shakespeare ons kernachtig weergegeven in zijn grootse drama Hamlet (I, 5, 166/167), wanneer Prins Hamlet tot Horatio spreekt:

„There are more things in heaven and earth, Horatio,
Than are dreamt of in your philosophy”

welke regels door Dr. L. A. J. Burgersdijk vertaald worden met de woorden:

In aarde en hemel is er meer, Horatio,
Dan door uw schoolsche wijsheid wordt gedroomd”.

Maar ook is mogelijk dat er zijn die deze roman lezen, en er iets in vinden dat zij al

heel lang zochten, iets dat ze reeds vaag in zich zelf of anderen ontmoet hadden. Want het is soms aan de wetenschap, soms aan de kunst, soms aan de simpelste mens gegeven zijn medemens vraagstukken aan te wijzen en duidelijk te maken, ja geheel onvermoede levensgebieden te ontsluiten, die voor die medemens een ware onthulling betekenen.

Maar evenzeer als het soms niet alleen onmogelijk maar zelfs ongeoorloofd en oneerbiedig kan zijn, om via lange redenties en logische argumentaties te „bewijzen” dat een preek goed of slecht was, en evenmin als het in sommige omstandigheden onmogelijk is te „bewijzen” welke diep religieuze boodschap J. S. Bach heeft gebracht in zijn cantates, evenmin zou het zin hebben over de aangrijpende vraagstukken die Rijnsdorp in dit boek heeft vastgelegd uitsluitend in logische vormen te twisten. Men kan voorlopig slechts wijzen op bepaalde facetten van de menselijke werkelijkheid, die in dit boek in romanvorm belicht worden. Men kan slechts hopen dat velen in onze kerken de in dit boek gestelde problemen nader zullen bezien en overdenken. En meer kan men niet hopen. Maar daar is in dit kader één ding dat tot dubbele winst kan voeren. Rijnsdorp doet in deze roman een appèl op ons diepste menszijn, en dat houdt altijd een appèl in om zélf te oordelen, zélf het terrein te verkennen, om ditmaal helemaal zélf tot conclusies te komen.

Want wie zou menen dat Rijnsdorp zijn problemen kant en klaar aan zijn lezers heeft voorgelegd, dan wel zou speculeren op gangbare opvattingen en gevoelens, vergist zich. Het lezen van deze roman vergt *concrete zelfwerkzaamheid en werkelijke zelfstandigheid van oordeel!*

Zo moet men bij het lezen al direct goed uiteen houden de literaire critiek die men op deze roman zou kunnen uitbrengen en de speciale critiek inzake de wijze waarop Rijnsdorp zijn eigenlijke vraagstukken stelt en ontwikkelt.

Naar literaire maatstaf wensen wij personen te zien beschreven die ons duidelijk en schoon getekend worden. Maar inzake de psychologische problemen die Rijnsdorp stelt, geldt wellicht dat hij er juist goed aan doet het soms bij enkele *aanduidingen* te laten. Rijnsdorp nu heeft de moed gehad steeds weer in zijn boek zulke aanduidingen te geven, waarbij de lezer eerst later ontdekt, welke de diepere betekenis ervan is. Men doet er goed aan deze twee aspecten van zijn roman goed uiteen te houden, anders zou men als literaire ongaafheid veroordelen, wat in wezen juist een uiting is van een zeer moedige en wijze opbouw van de hier behandelde menselijke problemen. Misschien heeft Rijnsdorp het literair karakter van zijn roman zelfs wel eens wat opgeofferd aan de psychologische probleemstelling. Hier valt binnen het kader van deze artikelenserie thans geen oordeel over te vellen. Doch als dit waar zou zijn, valt op te merken dat dit voor sommige lezers, die het niet enkel om een schoon verhaal is te doen doch om de probleemstellingen die Rijnsdorp aan de orde stelt, een groot voordeel is. Want hieruit blijkt dat de schrijver volop rekening heeft gehouden met deze psychologische vraagstukken, hetgeen des te gelukkiger is, omdat ons gereformeerde volk vaak vreemd staat tegenover deze zijde van de werkelijkheid.

Dit alles betekent dat dit boek eigenlijk niet alleen *gelezen* maar ook *herlezen* moet worden. Trouwens, men moet een zeer geoeffend literator zijn, wil men een werkelijk gedegen roman, van een schrijver die iets te zeggen heeft, in één keer uitputtend kunnen verwerken. Het tegendeel is meestal het geval. Daarbij komt dat wij gereformeerden toch al snel de neiging hebben een roman óf uitsluitend om het verhaal te lezen óf er uitsluitend eigen gedachtenwereld in te leggen. Het ligt ons van huis uit niet om ons open te stellen voor een andere gedachtenwereld. Deels omdat wij vaak heimelijk beangst zijn daardoor eigen gedachtenwereld prijs te geven, deels ook omdat wij wel eens ten onrechte menen aan eigen gedachtenwereld genoeg te hebben. Het laatste hangt dan samen met een verkeerde zelf-genoege-zaamheid in de gedachtenwereld. Het eerste mogelijk met een innerlijke twijfel aan ons algemeen ongetwijfeld Christelijk geloof.

Te bedenken valt dat geen enkel groot theoloog, geen enkel Christelijk wetenschapsman iets bereikt heeft, zonder zich ernstig verdiept te hebben in de werken van geheel andere richtingen dan die hij zelf aanhing. En dat maar niet alleen om bepaalde schrijvers later te bestrijden, maar allereerst om ze diep persoonlijk te leren kennen, waartoe een indringend onderzoek nodig was in hun geest.

Wie dit alles overziet zal wel heel nauwkeurig kennis nemen van deze roman van de ons geestverwante literator C. Rijnsdorp, ook al ligt de probleemstelling ons allen niet allemaal even vlug. Maar dat kan wel eens een groot voordeel zijn! Want juist wanneer iemand, op Christelijke grondslag arbeidend, een nieuwe probleemstelling ons schenkt, kan dat wel eens van groot belang zijn. Nog niet eens zozeer om deze probleemstelling maar direct als *de onze* over te nemen, want een probleemstelling is er niet om primair als waar overgenomen of als vals verworpen te worden, *maar om er ons rustig op te bezinnen!* En bezinning kost tijd, vergt een proces in ons zelf, waar wij met geheel ons mens zijn, en met geheel onze overtuiging bij betrokken zijn. Eerst na zulk een rustige bezinning kunnen wij soms over gaan tot een gedéeltelijke, in zeer enkele gevallen tot een algemene aanvaarding ervan! Maar de bezinning blijft altijd de primaire taak, de uiteindelijke aanvaarding of verwerping is slechts het laatste resultaat van de bezinning!

Waar nu Rijnsdorp ons een boek heeft geschonken, dat ten diepste zich bezint op factoren die ons kerkelijk leven jaren lang bepaald hebben, en hij daarbij ons persoonlijk confronteren wil aan die factoren, die totop heden in onze kring maar heel weinig zijn besproken, waarin wij dus weinig geoeffend en veelal niet op elkaar afgestemd zijn, gaat het in deze roman allermint om het verhaal als zodanig, hoezeer dat een boeiend patroon

vormt, en mislukt de kennismaking met dit boek algeheel wanneer wij het slechts willen beoordelen aan de hand van onze geijkte slagzinnen.

Dit boek is uiteindelijk alleen vruchtdragend voor wie de bereidheid heeft er mee in de stilte te gaan, en ook datgene wat hij er eerst van wil verwerpen nogmaals ernstig te overwegen, en de gebeurtenissen, in dit boek beschreven, te confronteren aan eigen ervaringen, 't zij van de laatste tijd dan wel uit vroeger jaren.

Hier is geen leider in de oude Kuyperiaans-Schilderiaanse stijl aan het woord, maar een scribe die ons problemen opgeeft, waarin wij niet zo erg geoeffend zijn, waarvan wij misschien soms niet eens wisten. Maar al geeft hij ons geen antwoorden cadeau, hij schenkt ons een diep ernstige analyse, die althans de overweging volop waard is, omdat ze gebouwd is vanuit het klimaat en het milieu waarin ook onze kerkengeleefd hebben. De schrijver behandelt zijn lezers als ware zelfstandigen. Hij geeft ze geen antwoorden in handen, die ze eenvoudig hebben te aanvaarden, op straffe van anders zijn gunst te verbeuren of geen goed Calvinist te heten. Hij vraagt niet anders dan dat wij zijn analyse, in verhaalvorm gegeven, ernstig in ons op zullen nemen en controleren. *En uiteindelijk is er op dit gebied geen ander contrôlemateriaal dan onze eigen meest persoonlijke ervaringen!* Daarom is strikte eerlijkheid bij de lezer jegens schrijver, roman en zichzelf wel een voornaam vereiste!

Om deze redenen is vooral de *zelfwerkzaamheid* zulk een voorname conditie bij het lezen en verwerken van deze roman, die van zijn lezers dus niet alleen een receptieve maar ook een actieve geest vergt. En daarmee zijn we eigenlijk in de kring van onze auteurs teruggekeerd naar het hoogste wat een schrijver van zijn lezers mag verwachten!

(Wordt vervolgd)

G. PUCHINGER.

Jachtlatijn

3

Waarde Willem,

Ik zei je, dat mijn geduld beloond werd. Nog geen uur had ik gezeten in mijn schuilplaatsje — waar het met dit zachte voorjaarsweer best uit te houden was — toen het varken zich weer meldde. Nu vlakbij.

Het stond nu wel vast dat hij trek kreeg in ons voer: mais met gedroogde vis. Het was dan ook volslagen donker geworden, behalve dat de maan zo vriendelijk was het ven en de voerplaats te verlichten. (Gelukkig, dat de jachtwet van 1954 ons althans de nachtelijke jacht op wilde zwijnen heeft toegelaten!)

Uit het feit dat het varken zich een klein uur niet had doen horen, maakte ik op, dat het inderdaad een oude keiler¹⁾ was, wiens forse prent²⁾ op de staatsgrens³⁾ te zien was geweest. Het duurde nog enige tijd van gespannen turen door de nachtkijker⁴⁾, voordat ik een zachte plons hoorde, en nog een. Hij had het ven dus al bereikt, en nam eerst een modderbad.

Ja! Daar had ik hem in de kijker — op veertig meter!

Hij kwam, bedachtzaam plonzend en soppend, recht naar me toe. Een verrukkelijk gezicht, Willem. Hij was bont, om niet te zeggen blond, met een bijna zwarte kop. Zo van voren toonde hij lang niet zo imposant als een tam varken. Maar toen hij na een paar stappen dwarste⁵⁾, zag je zijn enorme schoften⁶⁾ en zijn monsterachtige kop een ogenblik in profiel. Toen stond hij achter struiken en buntgras te luisteren. Minuten lang duurde deze onzekerheid. Had hij me geroken? Dat kon niet, want de wind was naar mij toe. Gehoord dan? Beslist niet, want ik had me niet bewogen, en geen kik gegeven. Maar toen ik de kijker liet zakken, en voorzichtig de buks aanlegde, ging hij met geluidloze stappen terug in de dekking van de bosrand.

En nu mag jij me vertellen Willem, hoe dat zit met die oude keilers. Je zult ze tien nachten vast⁷⁾ op het voer hebben, en als je de elfde nacht erbij blijft waken, gaan ze juist die nacht een paar kilometer om. Ze slapen 's daags geen tweehonderd meter van de Waskolk, maar ze halen 's nachts hun

costje op langs de Mythstee of op Natuurmonumenten. En zou je hun het voer thuisbezorgen, dan laten ze het liggen; maar vijf kilometer ver vechten ze er bloedig om!

Het is onbegrijpelijk wild. Maar zo prehistorisch en dom als ze eruit zien, zo pienter zijn ze niettemin. En daarom behoren ze naar mijn eerbiedige mening thuis onder het edelwild, en niet onder het schadelijk wild, waartoe art. 2 van de jachtwet hen rekent.

Deze zwartkiel vermoedde onraad — zonder dat zijn zintuigen hem waarschuwd. Je gelooft het niet? Ik zal het je bewijzen, Wilhelmus. Als deze oude heer mij ook maar even geroken, gehoord of gezien had, zou hij verdwenen zijn, en twee nachten zijn weggebleven van het voer. En weet je wat deze deed? Hij bleef tien minuten in de dekking, en kwam toen van rechts weer voorzichtig op 't voer af. Ik hoorde hem op twintig meter afstand, maar kon hem niet goed op de korrel krijgen. Hij kwam dus dicht bij dan de eerste maal, en moet bij het voer geweest zijn, maar verdween wéér, zonder mij waar te nemen.

Toen kreeg de jachtkoorts me even te pakken. De spanning duurde te lang. Ik begon flink te rillen, en mijn kaken begonnen te klapperen. Je kent dat, beste vriend — en ik hoef me voor jou niet te schamen — je bent zelf al net zo'n gepassioneerde jager als ik, en als Bingo, mijn trouwe jachthond, die op een zweetspoor⁸⁾ staat te trillen als een juffershondje.

Hoewel ik vermoedde dat sinjeur zwartkiel zich nu niet meer zou vertonen, hoorde ik hem een wijde boog maken. Hij wilde dus onder de wind komen. En daarmee zou hij van het toneel verdwijnen. Met enig diep ademen was ik intussen mijn zenuwen weer de baas geworden, — en ik berekende uit zijn sporadische geluiden: of hij naar de voerplaats bij vak 21 zou gaan, of naar het eikenvak in 26, dan wel naar de nieuwe hoogzit⁹⁾ in vak 8.

Eerlijk gezegd was ik bezig hem te vergeten. Dat wil zeggen ik had hem voor vanavond verder doorgestreept. Ik mocht dan ook tevreden zijn, met het waarnemen van zeven stuks grofwild op een avond; zo iets weegt ruimschoots op tegen zeven avonden, waarop je niets ziet. En voor de rest: net als jij vermoedde ik, dat hij me toch wel zou

hebben waargenomen, somehow, anyhow.

Maar plotseling — het zal weer een kwartier later zijn geweest — ritselde het achter mij, onwaarschijnlijk dicht achter mij.

Voorzichtig, langzaam en onhoorbaar, stond ik op van de rand van de aanzit¹⁰⁾, keerde mij om, en tuurde het duistere bos in. En ik begreep, dat mijn positie nadelig was geworden. Want terwijl deze aanzit — in de randdekking van het bos — bij deze maanstand voordelig is ten opzichte van het wild, dat bij het open ven en bij de voerplaats in het maanlicht loopt, — stond het wild thans in de duisternis, en had ik de lichte achtergrond gekregen. En bovendien stond ik nu ongunstig ten opzichte van de weinige oostenwind!

Dit alles berekende ik bliksemsnel, toen ik me realiseerde dat er een zwarte schim tussen de dennenstammen stond. Inderdaad: een zwaar stuk, en vlak achter de plaats waar ik gezeten had, op geen 12 meter!

Je weef Willem, dat het dan een zaak van seconden is; maar dat de seconden elk een kwartier schijnen te duren, en voor elke fractie gebruikt dienen te worden, koel, voorzichtig en vastberaden.

Het geweer werd voorzichtig geheven. Langzaam, geluidloos, weldoordacht. Het mocht mijn veldkijker niet raken, — de kolf mocht zelfs niet langs mijn jas schuren. Zoals jij me destijds raadde, om aan het begin van de aanzitjacht enige repetities te houden van het aan- en afzetten, zo doe ik tegenwoordig trouw voor elke gelegenheid.

Maar tijdens het heffen merkte ik, dat de maan valse glanzen toverde op de loop, de richtkijker en de grendel. Ik voelde dat dit teveel zou zijn voor onze keiler, wiens houwens¹¹⁾ ik al aan de muur zag hangen. Nog voor ik de kolf tegen mijn schouder voelde, zag ik hem afspringen, een-, tweemaal. Nog stond hij stil in de struiken, snoof diep de lucht in en gaf een rauwe grom weg. Ik liet mijn geweer maar zakken. Dit betekende immers het einde.

Onhoorbaar verdween de keiler. Het doek viel.

Maar daar treuren nette jagers niet om, wat jij! Hij loopt nog rond, de moeite van vele avonden waard, en wacht de dag af dat een van ons hem stevig op de schouder klopt.

Wat dacht jij van een ruige everskop aan de muur van je werkkamer?

Adieu,
Je vriend HUBERTUS.

1) mannelijk wild varken — 2) voetafdruk — 3) grens staatsbosbeheer — 4) lichtsterke kijker — 5) dwars ging staan — 6) schouders — 7) „vast op het voer” wil zeggen: je kunt vast op ze rekenen; een keiler „vast in een vak” is dus = je kunt er zeker van zijn, dat hij er in zit — 8) bloedspoor — 9) aanzitplaats, die ongeveer 4 meter boven de grond is gebouwd, gewoonlijk tussen bomen — 10) eenvoudige kuil, om beganegronds het wild waar te nemen; rondom de kuil zijn takken voor camouflage in de grond gestoken — 11) slagstanden van de keiler, die wel 20 cm lang kunnen worden.

KERKNIEUWS

Candidaats-examen Theol. Hogeschool:

Geslaagd voor het kandidaats-examen de heren T. J. Keegstra, Molukkenstraat 54, Groningen, W. Vis, no. 54, Bovenknijsje (Fr.), J. Douwma, Scheepswerfstraat 13, Stadskanaal, O. Mooi weer, E. Foeckstr. 18, Utrecht en C. Bijl, Vreilandtstr. 12, Pernis.

Zeist-Musselkanaal

Kandidaat H. Pool deelt mee, dat hij zich genoodzaakt heeft gezien, het beroep, door de Kerk van Musselkanaal op hem uitgebracht, terug te vragen, hetgeen de kerkeraad van Musselkanaal heeft bewilligd.

Kandidaat Pool stelt zich bij dezen opnieuw beroepbaar. Adres: Pauw van Wielrechtlaan 16 te Zeist, telef. 03404-6080.

De Raad der Gereformeerde Kerk te Musselkanaal ontving van de door haar beroepen kandidaat H. Pool te Zeist het verzoek hem ontheffing te verlenen van het op hem uitgebrachte beroep.

Zij ziet zich tot haar leedwezen genoodzaakt, dit verzoek in te willigen en de gevraagde ontheffing te verlenen.

Namens de Kerkeraad

w.g. H. Pool w.g. L. Ensing
H. Bruiningstraat 33
telef. 1548

EVANGELISATIECONGRES GEREFORMEERDE KERKEN

De geref. kerken zullen van 29—31 juli te Rotterdam in het kerkgebouw aan de Simonstraat een evangelisatiecongres houden. Aan het congres gaat de jaarvergadering van het Verbond van evangelisatiecommissies vooraf. Ds. H. Vogel uit Enschede zal het congres openen met een rede over „De betekenis van de evangelisatie voor de kerk”. Referenten zijn de predikanten Joh. Francke uit Hoogeveen, onderwerp „De betekenis van de evangelisatie voor de wereld” en J. Meester uit Amsterdam-Z., onderwerp „De evangelisatie onder de rooms-katholieken”.

KORT VERSLAG

van de vergadering der Curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen in het gebouw dier Hogeschool, gehouden op 6 juni 1957

1. De President opent de vergadering met Schriftlezing en gebed. Afwezig is Ds E. Th. v. d. Born. Ook is Prof. C. Veenhof

wegens lichte ongesteldheid niet ter vergadering.

2. De notulen van de vergadering van 15 Februari 1957 worden vastgesteld.
3. Ingekomen stukken:

- a) Van de jubileumviering van Ds D. K. Wielenga is een verslag ingekomen, dat in het Archief wordt opgeborgen.
  - b) Burgemeester en Wethouders van Kampen verzoeken toezending van het jaarverslag. Aan dit verzoek is reeds voldaan.
  - c) Van Mr. L. Roeleveld is ingekomen een verslag van zijn bezoek aan het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, ter overlegging van de in het Verslag van 15 Februari 1957, sub 4 genoemde stukken en met betrekking tot de uitoefening van het promotierecht. Voorshands wordt met kennisgeving hiervan volstaan.
  - d) Van de deputaten-financiële is een brief ter tafel, verzoekende goedkeuring van een voorgenomen belegging van vrijgekomen gelden. Het moderamen had deze goedkeuring reeds verleend. De vergadering keurt dit thans goed.
  - e) Een ingekomen bericht van verloving en een ander van voorgenomen huwelijk werden reeds door den secretaris beantwoord.
  - f) De senaat van F.Q.I. bericht zijn nieuwe samenstelling. Is reeds beantwoord.
4. Ds J. van Bruggen bood rapport ingevolge art. 13 van de Instructie der deputaten-curatoren.
  5. De pro-rector Prof. H. J. Schilder, las het Verslag van het College van Hoogleraren. De arbeid van Hoogleraren en studenten kon in de voorbije cursus goede voortgang vinden.
  6. Prof. P. Deddens las het verslag omtrent de Bibliotheek. Voor het nazien der geldelijke administratie werd een kleine commissie benoemd. Aan Prof. P. Deddens werd voor zijn omvangrijke arbeid

7. Ds Di. W. Vreugdenhil en J. Hettinga boden verslag van gebrachte collegebezoeken.
8. Middag-pauze.
De deputaten-financiële komen ter vergadering. Met hen werden de volgende zaken behandeld.
9. Ds W. Vreugdenhil rapporteert namens de commissie tot het geven van advies inzake de vraag of er reden is de tractementen en toelagen te herzien (zie Kort Verslag 15.2.1957 sub 3, e). Conform het advies dezer commissie wordt besloten tot enige verhoging van tractementen en toelagen van Hoogleraren en Weduwen. Aangezien de tractementen der lectoren veel later dan de vorengenoemde (n.l. 1.10.1955), zijn vastgesteld, wordt geadviseerd en besloten deze voorlopig ongewijzigd te laten.
10. Ter tafel is een advies van de deputaten-financiële inzake aanpassing van pensioenen aan de uitwerking van de wet „Ouderdomsvoorziening” (Zie Kort Verslag 6.12.1956 sub 7, c). In deze wordt een advies voor de e.v. generale synode vastgesteld. Slechts op één punt, waarop deze synode in deze te adviseren is, wordt de vaststelling van dit advies nog aangehouden.
11. Verschillende kleinere zaken betreffende de financiën en de administratie worden nog door curatoren en deputaten-financiële met elkaar besproken.
12. De vergadering wordt geschorst ten einde het „Grijdanus-Kruithof-fonds” gelegenheid te geven, zijn jaarvergadering te houden.
13. Bij heropening der vergadering wordt deze niet verder door de deputaten-financiële bijgewoond.
14. De Series Lectionum wordt voor de cursus 1957/1958 vastgesteld.
15. Ds D. Vreugdenhil rapporteert over het nazien van het Archief. (Zie Kort Verslag 15.2.1957 sub 5). Ds Di. D. Vreugdenhil en J. van Bruggen worden aangewezen om het Archief opnieuw te ordenen en een Instructie voor den Archivaris te ontwerpen.
16. Tot Rector voor de komende cursus wordt aangewezen Prof. C. Veenhof.
17. a) Prof. P. Deddens deelt mede, dat een geveer, die onbekend wenst te blijven een foto-copiëerapparaat „Focooop” de Theologische Hogeschool wil aanbieden. Dit kostbare en voor de Hogeschool betekenisvol apparaat wordt met blijdschap aanvaard en aan de Hoogleraren wordt verzocht de aan Prof. P. Deddens bekende geveer hartelijk dank te zeggen.
b) Prof. P. Deddens vraagt op verzoek van F.Q.I. voor uitgave van een almanak van F.Q.I., welke uitgave ook voor de Theologische Hogeschool van betekenis is een subsidie van f 300.— in plaats van f 200.— Wordt toegestaan.
c) Prof. P. Deddens doet enige voorstellen voor de op 25 September a.s. te houden „Theologische Hogeschooldag”.
18. In het Moderamen worden herkozen Ds D. van Dijk als president, Ds J. van Bruggen als Assessor en Ds D. Vreugdenhil als Secretaris.
19. Voor het bezoeken der colleges worden aangewezen voor de tijd tussen Grote vakantie en Kerstvacantie de Di. E. Th. v. d. Born en C. Vonk, en voor de tijd van Kerstvacantie tot Paasvacantie de Di. J. van Bruggen en K. Doornbos, en voor de tijd tussen Paas- en grote vakantie de Di. D. van Dijk en W. Vreugdenhil.
20. Met dankzegging wordt de vergadering gesloten.

Voor de deputaten-curatoren,
J. VAN BRUGGEN,
Assessor.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr.
Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.